

PONTUS YAZITLARI

G. E. BEAN

Istanbul Üniversitesi Klâsik Filoloji Bölümü

Aşağıdaki yazıtlar, Mr. P. M. Fraser'in refakatiyle 1950 yılında yaptığımız bir gezi esnasında tarafımca görülmüştür. 1 den 4 no'ya kadar olanları —bildiğime göre— yenidirler; diğerleri ise zaten malûmdur, fakat daha tam okuyuşu veya yeni tamamlamalarla bunlar burada tekrar yayınlanmışlardır. ¹

AMASIA

1. Amasya, Beyazıt Camii avlusunda, nehir kenarı üzerindeki korkuluk duvarına örülü. Bir mezar steli olup yük. 0.79 m., gen. 0.49 m., kal. 0.25 m., harf yük. 34-43 mm.dir. Stelin üst kısmında, bir yuvarlak kalkan veya kurs tasvirli bir alınlık vardır (Res. 1).

Κορ(νηλιφ) Μιθρι-
δάτη κβ' έ-
τῶν ἀποθα-
νόντι άτυ-

¹ Pontus bölgesinin yayınlanmış yazıtları için bilhassa Bk. *Studia Pontica* III (Recueil d'Inscriptions grecques et latines du Pont et de l'Armenie), kısım I, nâşirleri: J. G. C. Anderson, F. Cumont, H. Grégoire, 1910. Kısım II yayınlanmamıştır. Adı geçen bu eser makalemizde *Stud. Pont.* tarzında kısaltılmıştır. G. de Jerphanion: *Inscriptions de Cappadoce et du Pont* (Mél. Fac. Or. Beyrouth VII, 1914, 23-104 e muracaat imkânını elde edemedim.

Diğer kısaltmalar :

- CIG — *Corpus Inscriptionum Graecarum*, Boeckh neşr.
IGLS — *Inscriptions grecques et latines de la Syrie*, L. Jalabert ve R. Mouterde neşr.; cilt I - III, Paris 1929—1950.
JHS — *Journal of Hellenic Studies*.
MAMA — *Monumenta Asiae Minoris Antiqua*, Manchester 1928—
SEG — *Supplementum Epigraphicum Graecum*, Leyden, 1923—.
SGDI — *Sammlung der griechischen Dialekt-Inschriften*, H. Collitz neşr, Göttingen, 1884—1915.

Makalemi Türkçeye çeviren Doçent Dr. Uluğ Bahadır Alkım'a burada derin teşekkürlerimi belirtmeyi bir borç sayıyorum.

χ⁵ῆς πατήρ
ἀνέστησεν
τῷ ροβ' ἔτει

“22 yaşında ölen Cornelius Mithridates'e bahtsız babası bu (anıtı) 172 yılında rekzedti.”

Bu yazıtta Mithridates kiralî adının, hânedanın ortadan kalkmasından sonra 200 yıldan daha fazla bir müddet devam edegelen mutad şekliyle kullanıldığını ve Roma ismi olan Cornelius ile birlikte geldiğini görmekteyiz.

Bu kabil haller pek müteammimdir.

Satır 7'deki tarih, M. ö. 3 yılında başlamış olan Amasia (—Amasya) şehrinin *era*'sına göre hesaplanmıştır; buna nazaran mezar M. s. 169 da rekzedilmiştir.

2. Amasya, eski bir medresenin avlusunda toplanmış olan müteaddit eski taşların arasında, üçgen şeklindeki bir alınlığı haiz kalın bir bloktur; alınlıkta fili andıran ve fakat bir yaban domuzunun tasviri tasmin edilen bir hayvan kabartmasını muhtevidir.

Γάις Ἀγριππιανῶ τῷ
ἀδελφῶ μνήμης
ἡς χάριν

“Giaus'(dan), biraderi Agrippianus'un hâtrasına”

3. Amasya, mezar taşı, Hükümet konağının yanındaki esas köprüyü müteakip gelen ilk köprünün filayağına örülüdür. Taşa yaklaşamadık ancak yerden kopye ettik. Yazıt köprünün latalariyle kısmen kapanmıştır.

	εὐχῆς ἡμε-	10	βος ἔλοι ἀν-
	τέρης θεός		φω. λάχομ-
	ἔκλυ[εν, οὔνε]-		εν τέλος ἐ-
	κα πρῶ[τη]		σθλόν. Ἄου-
5	ἀνδρὸς ἔτι		ιδίαν Θεοδό-
	[ζ]ῶντος ἐ-	15	την Ἰουλ. Βα-
	[γ]ῶ θάνων		σιλεὺς τὴν σ-
	[π]αρά καιρ [ό]ν.		[ε]μνοτάτην
	ξυνὸς τὸμ-		[γυναῖκα](?)

“Tanrı bizim duamızı işitti, madem ki zamanımdan önce, zevcim hâlâ berhayat iken evvelâ ben öldüm. Kâşki müşterek bir mezar ikimizi taşısâ. Mes'ut bir âkibete kavuştuk. Iulius Basileus pek muhterem zevcesi Avidia Theodote'yi (defnetti)”.

Zevcinden evvel zevcenin ölümü vesilesiyle ifade edilen büyük itminan garip olup sat. 8 deki $\pi\alpha\rho\acute{\alpha}$ $\kappa\alpha\iota\rho\acute{o}\nu$ 'a güçlkle tetabuk etmektedir. Satır 7 de, $\theta\alpha\nu\omega\nu$, $\theta\acute{\alpha}\nu\omega\nu$ yani $\xi\theta\alpha\nu\omega\nu$ yerine gelmiş olmalıdır, fakat *hexametron* vezni pek hatalıdır. Yazıtın sonunda $\gamma\upsilon\nu\alpha\tilde{\iota}\kappa\alpha$ memûldür, fakat bunu taşın üzerinde göremedim.

4. Amasya, 32 nci sokak, 28 No.lu evin döşemesinde, üst ve sağ tarafı kesik mezar taşı, pek fena ve gayri muntazam harflerle yazılı.

Φιλήτη
Εὐτύ-
χω [τ]-
ῶ ἀν[δρῆ]
μνή[μ]-
ς χά[ρ]-
ιν

“*Philete(den), zevci Eutyhus'un hatırasına.*”

5. Amasya'ya takriben 45 dakika mesafede bulunan Ziyereköy yolundaki Aynalı Mağara. Bu mezar uzun zamandan beri iyice malûmdur. Cesim harfleriyle yazılmış iki yazıtı ihtiva etmektedir, yukarıdakinin okunuşu: $\tau\eta\varsigma$ $\acute{\alpha}\rho\chi\iota\epsilon\rho\epsilon\upsilon\varsigma$: aşağıdaki ise dikkatli bir surette silinmiş olup geniş mikyasta okunamıyacak vaziyettedir. Müteaddit müşahitler pek farklı harf çeşidi teşhisini tahmin etmişlerdir; Bk. *Stud. Pont.* No. 95. Kendi okuyuşumu ilâve edeyim :

ΚΑ . . . . . ΟΕΘΣ
Χ . . . . . 'ΙΟΥ

Bu alt yazıtın, bu vaziyete göre mezarın yeniden kullanılışı ile ilgili ikinci bir mezar yazıtı olarak bir ad ile bir de patronimik şeklinde olduğu anlaşılmakta olup muhtemelen müsaadesiz hakkedildiği için silinmiştir.² Maamafih durumun bu kadar basit olmaması da ihtimal dahilindedir.

Stud. Pont. ayn. yr.de nâşirler, Tes'in, Mithridates veya Pharnaces'in başrahibi olduğu ve bu kıralın adının muzaffer Romalıların emri üzerine silindiği tahminini yürütmüşlerdir. Bu doğru

² Mr. Fraser'in okuyuşu, —üst satırın başlangıcında KAI tarzındaki kıraati müstesna— benimkine uymaktadır. Eğer bu doğru ise, ihtimal $\kappa\alpha\iota$ [msl. $\tau\eta\mu\acute{o}$] $\theta\epsilon\omicron\varsigma$. —ikinci bir rahip olabilir mi? Grégoire tarafından okunan 'Αφροδίτης 'in taşın üzerinde olmadığından eminim.

olamaz, zira bunun sebebi sadece bu adlardan hiçbirisinin silinti yerinde okunamayışı değil, fakat aynı zamanda yukarıdaki yazıta nazaran harf yazılış üslûbunun farklı oluşundadır.

Satır I'in sonunda olan ve bütün müdekkiklerce mevcudiyeti kabul edilen yegâne harf durumunda bulunan *sigma*'nın, —yukarıdaki yazıtta meyilli çizgiciklerle hakkedilen *sigma*'nın aksine— üstte ve altta yatay çizgiciklere malik olduğu hiç kimse tarafından görülemediği anlaşılmaktadır. Muhtelif devirlerde hakkedilmiş bulunan birbirinden tamamiyle ayrı iki yazıtın mevcudiyeti şüpheden âri gözükmemektedir.

6. Amasya, Yörgüç Camiinin bir duvarında; gayri sahih ve gayri tamam bir kopyeye göre incelenerek *Stud. Pont.*, No. 114 de yayınlanmıştır. Bizim buradaki 2 No.lu resmimiz ise Mr. Fraser tarafından alınan bir estempaje göredir; harf yük. 33-40 mm. Üst kısmında bir salkım üzüm kabartması vardır.

τῶ γλυκυτά-
 τῳ μου υἱῶ
 Ἀὐρ. Ἀγρικολαῶ
 ζήσοντι ἐν ἔ-
 5 τεσιν κς' κὲ φι-
 λοπονήσας κὲ
 γονῆς τιμήσας
 κὲ φίλους, Γλυκέ[ρα?]

“*Glykera*’ (dan), 26 yıl yaşayan, çok çalışın ve ebeveynine ve dostlarına itibar eden en sevgili oğlu Aurelius Agricolaus’a.”

Yazıt gramer sıygası bakımından kusurludur. ζήσαντι yerine ζήσοντι şekli görüldükten başka dativus olması lâzım geldiği halde φιλοπονήσας ve τιμήσας gibi nominativus partisiplerini bulmaktayız.

Yazıtın ikmal edilmemiş olduğu anlaşılmaktadır; sonunda Γλυκέρα ἢ μήτηρ μνήμης χάριν gibi bir ibare beklemekteyiz.

Stud. Pont. nâşirlerinin, 6 ncı satırdaki μονήσασα tarzındaki daha önceki okuyuşu hususunda serdettikleri şüpheler, şimdi haklı görülmelidir.

7. Amasya, Halifet Gazi camii yakınındaki bir pınarda, gayri tam bir şekilde, *Stud. Pont.*, No. 132 de yayınlanmıştır. Kaligrafinin pek çirkin olan kalitesi (Res. 3) de görülmektedir (tarafımızca alınan bir estempajdan).

'Ι(ούλιοι) 'Ηρακλᾶς
 καὶ Στατί-
 λης τὸν ἐ-
 αυτῶν θρέ-
 5 ψαντα 'Ι. Ζώ-
 σιμιον
 μνήμης χά-
 ριν
 ἔτους vac.

“*Iulius Heraklas ve Iulius Statilius (dan), süt babaları Iulius Zosimos'a - - yılında.*”

'Ηρακλᾶς, 'Ηράκλειτος yahut 'Ηρακλείδης gibi daha uzun bir şahıs adının çok müteammim kısaltılmış bir şeklidir. -ας ve -ων ile nihayetleri en kısa şekle ifrağ edilmiş isimler için bilhassa Bk. L. Robert: *Études Epigraphiques et Philologiques* s. 153 v.d. Satır 5 de zeta harfi ters olarak yazılmıştır.

Satır 9 da sene sayısı hiç yazılmamıştır.

8. Amasya, Yörgüç camiiinde; krş. *Stud. Pont.*, 123; *SEG IV*, 732.

Satır 6-7 de taşın üzerinde vazih bir şekilde : ἦν φθόνος εἶλε πικρὸς ζῶης τάχος ἀφειλάμενος seçilmektedir. Zingerle'nin λάχος (*SEG* ayn. yr.) tarzındaki okuyuş tahmini kabul edilmemelidir. Satır 8 de taşta, --- beklenebileceği gibi --- οὐ νόσω δμηθεῖσαν vardır, yoksa *Stud. Pont.*'daki gibi ἀμηθεῖσαν mevcut değildir.

9. Amasya, medresenin avlusunda yukarıda 2 No. ile gösterilen yazıtın yanında, koyu renkte büyük bir taş levha üzerinde, *Stud. Pont.*, No. 135'te Hamilton'un bir kopyesine nazaran aşağıdaki şekilde yayınlanan Bizans yazıtıdır :

θεοσηβοῦσ[ιν] βω[ήθει - - -]
 δε, πολλὰ δὲ ἤματα [δίδου]

Bizim fotoğrafımız ise (Bk. Res. 4) metnin tam olduğunu ve şu şekilde okunduğunu göstermektedir :

† θεοστιβοῦς γῆς ὦ-
 δε πολλὰ δείγματα

“*Tanrı tarafından basılan yerin nümuneleri bu kadar çoktur.*”

Bu metnin mânasını anladığımı iddia edecek değilim; bu metnin *Stud. Pont.*, No. 136 daki : φῶς, φῶς τὰ πάντα, καὶ θεὸς μέσον

μένει suretinde okunan bir yazıta benzer mahiyette olduğu anlaşılmaktadır.

Buradaki yazıt ton işaretlerinin taştaki kelimeler üzerinde gösterilmiş olması bakımından dikkat çekicidir. Bu âdet sekizinci yüzyıldan evvel taammüm etmemiştir; meselâ Bk. Froehner: *Inscriptions grecques du Louvre*, No. 238 (M. s. 707—708), *IGLS III* 814, 869, 986.

GAZIURA

10. Turhal, akropolise çıkan yarı yolda ve güney yönde topraktan satha çıkıp yükselmiş olan bir kayanın üzerindeki çevre içinde mahkûk olup bir kaç harfi *Stud. Pont.*, No. 278a da verilen yazıttır. Res. 5 bu yazıtın tarafımızca alınmış olan estempajının fotoğrafını göstermektedir. Geniş aralıklı ve fena halde aşınmış olan harflerin yükseklikleri 32-33 mm.dir.

[ὁ δ ε ἰ ν α]

'Αντιφιλ[ίδου]

Βυζάντιον

παῖδας λανπά-

δι νικῶν Ἑρμεῖ

“*Antiphilides'in oğlu, Byzantion'daki delikanlıların meşale yarışının galibi. . . . . , (bu ithaftı) Hermes'e yaptı.*”

Bu dikkat çekici yazıt, hiç te hayreti mucip olmayacak şekilde, Pontus'un iç bölgesinde bulunmuş olan kendi cinsindeki yegâne yazıttır. Mıntakayı Romalıların zaptından bir hayli evvele ait olan tarihi dolayısıyla bilhassa alâka uyandırır. *Stud. Pont.* 94 ün M. ö. 190—170 olarak tarihlendirilen bir yazıtının kaligrafisi ile yapılan bir mukayese, yazıtımızın daha geç çağa maledilemeyeceğini göstermektedir; esasen yalnız harflerin şekillerinden, bunun bir hayli eski olduğuna kemali hâhişle kanaat getirilebilir. *Omega* ve *nu* şekilleri Sinope (—Sinop)'de bulunmuş olan 4 üncü yüzyıl mezar yazıtlarındaki aynı harflere hassaten benzemektedir. *Stud. Pont.* nâşirleri bu yazıtın harf biçimlerinin 278 No.da gösterdikleri ve yine akropolis tepesinin kayasına mahkûk olup kendileri tarafından M. s. II. yüzyılın sonu veya I. yüzyılın başı olarak tarihlendirdikleri yazıtlara pek benzediklerini beyan etmişlerdir. Maalesef biz bu yazıtı bulmaya muvaffak olamadık. S. 251 de resimleri yayınlanmış olan el kopyelerine göre hüküm vermek icap ederse buradaki yazıtımız-

dan daha az arkaik görünüşte oldukları anlaşılır. Pontus'un iç kısmına mensup bir musabık için Byzantium'daki yarışlarda bir mükâfat kazanması her halde ender bir hâdise olsa gerektir, bu başarı ise akropolis'te, kendisine bir ithaf müsaadesi verilmekle, uygun bir şekilde mükâfatlandırılmıştır.

Byzantium'da delikanlıların meşale yarışındaki diğer bir zafer yazıtı, İstanbul Rumelihisarı yakınındaki Baltalimanı'nda bulunmuştur (krş. *CIG* 2034=*SGDI* 3058): 'Ολυμπιόδωρος Μεντιδώρου στεφανωθείς τᾷ λαμπάδι τῶν ἀνήβων τὰ Βοσπόρια, τὸ ἄθλον Ἑρμᾶι καὶ Ἡρακλεῖ ('titulus optimaе aetatis' Boeckh). Yalnız Byzantium'dan bahsetmesine ve ἀνήβους yerine παῖδας'ı ikame etmesine rağmen Gaziuralının Bosporia bayramında muzaffer olduğunu düşünmek makuldür.

Satır 1'deki adı okuyamamaktayım, bununla beraber mevcut izler satır 2'de görülen aynı şahıs adına, yani 'Αν[τι]φι[λ]ι[δης]'e mutabık olmaktadır.

Bu bölgede eski bir tarihte olsa bile, Yunanca bir adı hayretle karşılamamalıdır; *Stud. Pont.* 117'deki notlar krş.

PHAZEMONITIS

11. Havza, kasaba kütüphanesinin duvarında örülü; *Stud. Pont.* No. 24 (Bk. Res. 6). Son iki satır hâlen çatıdan inen bir su oluşu ile örtülüdür. Yazıt A. Wilhelm tarafından daha başarılı tamamlamalarla yeniden yayınlanmıştır; bk. *Jahreshefte* 1932, Beiblatt, s. 92 v.d.

Yazıtı Wilhelm şöyle tamamlamaktadır :

Ἄγαθῆ
Τύχη

5 [Τίτος? Πλά]νκις Πείσων
[εὐλογῶ ἱα]θεις τὴν κατὰ
[Καῦσαν κ]ρήνην, σεμνῶς
[δὲ καὶ ὀσί]ως πλήσας τὸν χρό-
[νον δύο ἐτ]ῶν εὐχαριστῶ τῷ
[σωτήρι θε]ῷ Ἀσκληπιῷ καὶ ταῖς
[Νύμφαις · εὐ]χαριστῶ δὲ καὶ ἁ-
10 [ρχιατρῷ . . .]άνδρῳ καὶ τ(ῷ) ἀπ-
[ελευθέρῳ . .]ροντι καὶ τῷ π-

- [αναρέτω Σ]ειλίω Λεπίδω
 [εὐεργετοῦντ]ι ἀνακτος Ἄσκληπι-
 [οὔ πᾶν το ἰε]ρόν. Πείσων ἐγὼ
 15 [e.g. Κιανὸς στείχ]ω ζαθέην ἐπὶ πά-
 [τρην, ἐν Καύσ]η πλήσας γερα-
 [ρᾶ δισσό]ν λυκάβαντα·
 [αἰεὶ δ'] ἡμετέρες
 [κῦδο]ς ζῶοιτο
 20 [γεν]έθλις

Καῦσαν, Καύση (-sıcak menba kaynatan yer, kaplıca) suretinde yapılan bu mahirane tamamlama burasının, eski adını muhafaza ettiğini farzettirmektedir. Havza türkçe de olabilir, binaenaleyh bu ismin eskiliğini farzetmek hususunda önceden tasarlanan bir sebep mevcut değildir. Çok defa görüldüğü gibi burada da Havza adının öz türkçe mi yoksa türkçeleşmiş eski bir isim mi olduğunu söylemek mümkün değildir. Amasya'nın yerlisi olan Strabo bu kaplıcalardan bahsederken onlara sadece τὰ θερμὰ ὕδατα τῶν Φαζημωνιτῶν tesmiye etmektedir.

Yazıttaki Piso adlı şahsın teşekkürlerini ifade etmekle kalmayıp tedavi dolayısıyla şükranının hâtırası olarak bir ithafta da bulunması pek muhtemel görülmektedir; Piso'nun, üzerine buradaki yazıt vazedilen bir pınarı ithaf etmesinden şüphelenmekteyim. Bu kabil takdimeler ekseriya bir rüya neticesinde yapılırdı; bu itibarla yazıtın dördüncü satırının sonu ile beşinci satırı başlangıcı için τὴν κατὰ [τὸ ὄναρ κ]ρήνην tarzında bir okumayı muhtemel addetmekteyim. Teşekkür kelimeleri ile birlikte, upkı buna benzer ithaf için krş. *Sardis* VII,1 No. 94: Εὐτυχιανὸς ὁ κουρεὺς ἰδὼν καθ' ὕπνου ἀνέθηκεν ταῖς Νύμφαις αὐτοῦ ὀλοκληρίᾳ Ἀσκληπιῶν, καὶ εὐχαρίστησα.

Satır 7 de Wilhelm tedavinin müddetini iki yıl yaparak yazıtı ilk defa tertip ettirenlerin yaptıkların tamamlamayı kabul etmektedir. Buna tekabül eden 17 nci satırdaki mısradaki tekil olarak -ν λυκάβαντα'yi bulmaktayız. δισσοὺς λυκάβαντας anlamında δισσὸν λυκάβαντα yazan bir müellif tanımadığımdan, tedavi müddetinin iki olmayıp bir yıl olduğuna kaani bulunmaktayım; filhakika geç Yunancada χρόνος: "sene" anlamına gelir; hattâ bu keyfiyeti modern yunancada da bulmaktayız. Satır 7'deki -ων, bir partisipin, ihtimal [ύγιαίν]ων'un, nihayetidir.

Satır 8 de, *alpha*'nın önünde kendisini muhafaza etmiş vaziyette görülen çizgiciğin mukavves olmaktan ziyade düz olduğu anlaşıl-
maktadır; ihtimal 13 üncü satırdakine göre [ἄνακτ]ι, olabilir.

Satır 10 da taş üzerinde pek vâzih olarak KAITOI mevcuttur. καιτω yerine καιτοι'un görülmesini, hakkâkların oldukça ciddi bir hatası olarak tahmin etmekten ziyade, καιτοι şeklini muhafaza etmeyi ve bir imtiyazî cümle olarak -οντι ile sona eren aşağıdaki partisip ile birleştirmeyi tercih etmekteyim. Taş üzerinde ONTI'nin önünde rho harfinin kıvrımı kısmen görülebilmektedir; burada beta-
nın da gelmesi mümkündür, fakat bu iki harften başkasının mevcudiyeti vârid olamaz. İlk fikrim başrahabin tedavinin seyri esnasında ölebilmüş olması idi, lâkin bu faraziyeyi destekliyecek tatmin-kâr bir tamamlama aklıma gelmemektedir; binaenaleyh başrahabin herhangi bir sebep yüzünden bir müddet uzaklaştığına zâhip olmakta ve aşağıdaki şekli teklif etmekteyim : καιτοι ἀπ[οδήμω διατρύ]βοντι. Muvakkat gaybubeti esnasında dahi icraatına devam eden mümtaz idaresi için başrahibe müsait bir şekilde teşekkür edilmiştir.

Satır 11-14 de, tedavi edilen bir hastanın, *hieron*'un muayyen bir hayırseverine, hiç olmazsa bu hareketini izah etmeksizin neden teşekkür etme arzusunda olduğunu anlamamaktayım. Lepidus'un, tapınakta madûn bir rahip olup, şayet başrahabin yokluğu hakkındaki fikrim doğru ise Piso'nun tedavisi için bilhassa mesul kimse olduğu daha muhtemel görülmektedir. Bu itibarla satır 13de, evvelce *Stud. Pont.*de restore edildiği veçhile [διοικοῦντ]ι tarzında bir tamamlamayı tercih etmekteyim. Fakat hakikatta satır 13'ün kendisini muhafaza etmiş ilk harfi *nu* şeklinde gözükmemektedir: nitekim meylli çizgiciğin küçük bir kısmı kalmış vaziyettedir, buna göre ise: [διοικοῦσι]ν oluyor demektir.

Lepidus, τῷ π— ile başlıyan bir kelime yahut cümle ile tasvir edilmektedir. Bundan da, iki şık tahassül eder. Bunlardan birincisi, Lepidus'un πάρεδρος ünvanını haiz olmasıdır ki, "rahip muavini" anlamına gelen bu ünvan Anadolu'da müteaddit defa görülür³. Aynı derecede tatminkâr olan ikinci şık ise, *Stud. Pont. No. 25*'te benzer bir vesikada olduğu gibi Lepidus'un τῷ πάντων φίλῳ tesmiye edilmiş olmasıdır.

³ Bk. *JHS* LXXII (1952), 118 ve oradaki örneklere şunu da ilâve ediniz: *Alt. von Hierapolis* 83, No. 33, πα[ρ]ε[δρ]εῦοντ[α] κοσ[μ]ίως και ὑπηρε[το]ῦ[ν] τα τοῖς θεοῖς ἀξί[ο]π[ρε]πῶς.

Satır 15-20. Kısmen mensur, kısmen de manzum olan bu çeşit yazıtlarda manzum kısmın mensur kısmın muhteviyatını yakinen takip ettiği umumiyetle görülür.⁴ Bu sebepten, 15 inci satırda Pisonun memleketinin adından vazgeçip onun yerine, 4 üncü satırdaki partisipe tekabül eden bir partisip (*Stud. Pont.*: σωθεις) getirmek daha müreccahtır. Aynı şekilde 16-17 nci satırlarda, yukarıdaki σεμνω̄ς v.s. tekabül etmek üzere, her halde γερα[ρω̄ς] okumamız icab eder.⁵

Satır 19 da ilk kelimenin tamamlanması müşküldür. Piso'nun, ailesinin müstakbel sıhhati için dua etmesi akla gelebilir, fakat şimdiye kadar yürütülen tahminlerin hiçbiri tatminkâr görünmemektedir.⁶ Yukarıdaki şükran ifadelerine uyan bir tâbir vâzihan kabul edilebilir; eğer ikinci bir vezin hatası tecviz olunursa [χᾱρι]ς'in kabulü caziptir.

Bu sebeplerden dolayı, bu yazıt için aşağıdaki tamamlamayı teklif etmekteyim.

Ἄγαθῆ
Τύχη

[. . . Πλά]νικis Πείσων
[θεραπευ]θεις τήν κατὰ
5 [τὸ ἄναρ κ.]ρήνην. σεμνω̄ς
[δὲ καὶ ὀσί]ως πλήσας τὸν χρό-
[νον, ὑγιαίν]ων εὐχαριστῶ τῷ
[θεῷ ἄνακτ]ι Ἀσκληπιῷ καὶ ταῖς
[Νύμφαις. εὐ]χαριστῶ δὲ καὶ ἄ[ρ]-
10 [χιατρῷ . . .]άνδρω, καίτοι ἀπ[ο]-
[δήμω διατρί]βοντι, καὶ τῷ π[ά]-
[ντων φίλῳ Σ]ειλίῳ Λεπίδῳ
[διοικοῦσι]ν ἄνακτος Ἀσκληπι-
[οῦ τὸ ἱε]ρόν. Πείσων ἐγὼ
15 [σωθεις στεί]χῳ ζαθέην ἐπὶ πά-
[τρην, τῆδ' ἥδ]η πλήσας γερα-

⁴ Bk. msl. Robert: *Hellenica* I, 8.

⁵ Nitekim γεραρός'un, uygun bir tarzda yer adının sıfatı olarak kullanılabileceği muhtemel değildir, Bk. LS 9 γεραρός maddesi.

⁶ *Stud. Pont.*'da: ἔλβος; Wilhelm'de: κῦδος yahut εὐχος. ἐλπὶς okuyuşu daha iyi değildir.

[ρῶς τέλεο]ν λυκάβαντα.

[αἰεὶ δ'] ἡμετέρες

[?χάρι]ς ζῶοιτο

[γεν]έθλις

20

"İyi tâli ile... Plancius Piso, tedavi edildikten sonra, rüyaya uyarak pınarı (ithaf etti). Seneyi müttaki ve vakur bir tarzda geçirdikten sonra şimdi iyi sıhhatte olarak Tanrı Asklepios hazretlerine ve nemflere şükranlar sunarım; taşrada muvakkaten oturmasına rağmen başrahip ...andros'a, ve herkesin dostu (olan) Silius Lepidus'a- Tanrı Asklepios hazretlerinin ta-pınacağını idare ettikleri için- teşekkür ederim. Ben, Piso, kurtulmuş olarak, bütün yılı burada mutekidane bir surette geçirerek şimdi lâtif vatanıma gidi-yorum. Ve ailemin şükranı ebediyyen yaşasın!"

SINOPE

12. Sinop, Arkeoloji Müzesinde, büyük yuvarlak bir kaide, hatalı bir kopyeye göre Th. Reinach tarafından *Rev. Arch.* 1916, s. 354-358 de yayınlanmıştır. Reinach'ın yaptığı tashihlerin hemen hemen hepsi teyyüd etmektedir; taşın üstünde görüldüğü vechile tekmil metnin kopyesini aşağıda veriyorum. Kaidenin yüksekliği 1.31 m.dir.

- M. Εἰούτιος Μαρκιανὸς Ῥοῦφος παράδοξος
 Σινωπεὺς πύκτης, νεικήσας ἱεροὺς εἰσελαστικοὺς
 ἀγῶνας· Ῥώμην Καπετώλεια γ' κατὰ τὸ
 ἐξῆς· Νέαν πόλιν β'· Ἀκτια β' πρῶτος καὶ
 5 μόνος Σινωπέων· Νέμεια β'· Ἴσθμια β'·
 Πύθια· Ὀλύμπια· Παναθήνεα πρῶτος Σι-
 νωπέων· Ἀντιόχειαν γ' πρῶτος καὶ μό-
 νος τῶν ἀπὸ αἰῶνος ἀγενείων καὶ ἀν-
 δρῶν ἡμέρα μιᾶ· ἀνδρῶν Πύθια ἐν Ἀντιο-
 10 χείᾳ· Νεικομήδειαν γ' πρῶτος καὶ μό-
 νος τῶν ἀπ' αἰῶνος παίδων ἀγενείων ἀν-
 δρῶν· Κοινὰ Ἀσίας Σμύρναν Πέργαμον Ἐφε-
 σον· τὴν ἐξ Ἀργους ἀσ[πί]δα β'· Κοινὰ Ἀσίας
 Σάρδεις β'· Φιλαδέλφειαν β'· Τράλλεις β'· Ἱερὰν
 15 πόλιν β'· Λαδίκεαν β'· Θυάτειρα β'· Μιτυλήνην β'·
 Κοινὸν Πόντου β'· Κοινὸν Γαλατίας β'· Κοινὸν
 Μακεδονίας· Κοινὸν Βειθυρίας· Νείκεαν β'· Κοινὸν

Καππαδοκίας· καὶ ἄλλ[ου]ς ἡμιταλαντιαίους ρί
ρν'

20 ἐκ δόγματος βουλῆς

Satır 1 de: M.EIOΥΤΙΟΣ taşın üstünde vâzih bir surette seçilebilmektedir, fakat her halde bir hata olmalıdır. Eioú(λ)ιος, yahut Eioú(ν)ιος olmaktan ziyade ihtimal Eioú<σ>τιος, yani Iustiustur.

Satır 6: Imperator Hadrianus tarafından *Panathenaea*'ya "ise-lastik" ünvanı tevcih edilmiştir; bu ünvanın müsabakalarda kazananlara memleketlerine döndükleri vakit zafer alayı hakkını temin ettiği malûmdur.

Satır 18-19: Rakamları birbirine tevafuk ettirmek müşküldür. 19 ncu satırda PN her halde Rufus'un zaferlerinin toplam sayısı olmalıdır; Senatonun bir heykelin dikilmesine müsaade kararı sayı 150 ye yükseldiği vakit hiç şüphesiz alınmıştı. 4 üncü satırda taş o şekilde çatlamıştır ki, Νέαν πόλιν'den sonra gelen sayı B yahut E olabilir: eğer burada E kabul edilecek olursa (nitekim ilk kopyede de böyledir), tek tek numaralanan zaferlerin toplamı 52 eder; şayet B olarak alınırsa bu toplam 49 dur. Bu iki imkânın her iki şıkkı, 18 nci satırda görülen 110 sayısı ile birlikte haddinden fazla yüksek bir rakam vermektedir. Fakat estempaj gözden geçirilecek olursa 18 inci satırda *iota*'nın altında bir *alpha* izinin mevcudiyeti görülür; bu duruma göre menşesinde ihtimal PA=101 yazılıdır; 4 üncü satırda B'yı kabul etmekle yekûn 49+101=150 olur.⁷ PA rakamı, sonraları mütevali zaferler neticesinde, 19 uncu satırda buna tekabül eden sayı değiştirilmeksizin, hiç şüphesiz PI'ye tahvil edilmiştir.

13. Sinop, Arkeoloji Müzesinde, yuvarlak kaide, hatalı bir kopyeye göre Th. Reinach tarafından yayınlanmıştır. (Bk. Rev. Arch. 1916, s. 339-345, no. 6). Kaide hâlen dibine yakın bir yerinde meyilli bir şekilde kırık olup çatlak 14 üncü satırın ortasından geçmektedir; üst parça Müze bahçesinde —dik durdurulmak amacıyla— toprağa kısmen gömülerek rekedilmiştir; alt parça ise müze deposunda ayrı olarak muhafaza edilmektedir. Bu itibarla taşı incelediğimiz vakit 13-14 üncü satırlar hiç gözüküyordu, binaenaleyh estempajımızda (Bk. Res. 7) mevcut değildir. Sinop Millî Eğitim Müdürü ricamı is'af eyliyerek dikili duran parçanın alt kısmını topraktan çıkarıp

⁷ E=5 sayısı her halde mutad hilâfi olarak yüksek olacaktır. Bu listede başka bir rakam 3 ü geçmemektedir.

onu alt parçasının yanına getirmiş ve birleştirmiştir. (Res 8) kendisinin lûtfen bana gönderdiği bir deseni göstermektedir. Yukarıdaki 12 No.lu yazıtta da olduğu gibi Reinach'ın düzeltmelerinin ekserisi teyyüd etmektedir. Harflerin çoğu, kırmızı boyanın vâzih izlerini hâlâ göstermektedir.

S a c e r d o t i

omnium Caesar.

T. Veturio T. fil. Col.

Campestri, auguri, II viro,

5 II vir. q.q., II vir. III paneguri, curatori

annon., sacerdoti dei Mercuri,

conditori patriae, IIII misso legato

a colonia in urbem sine viatico,

semel quidem ad divom Hadrianum,

10 III autem ad optimum maximumque

bis imp. Caesar. T. Aelium Hadrianum

Antoninum Aug. Pium,

ex. d.d.

vicus COPDY

“Decuriones'in fermanı ile Copdy (?) köyü bu anıtı Titus'un oğlu, Collina kabilesi (mensubu) Titus Veturius Campestris için (rekzetti); (bu zât) bütün Caesar'ların rahibi, augur, duumvir, dört yıllık duumvir, bayram (görevi) dolayısıyla üç defa duumvir, buğday tedarikinin bakanı, Tanrı Merkür'ün rahibi, memleketinin yeniden kurucusu (olup) dört defa, seyahat parası almaksızın (Roma) şehrinde, bir kere lâhutî Hadrianus'a, ve üç defa en iyi ve en kuvvetli Caesar, iki defa imparator (olan) Titus Aelius Hadrianus Antoninus Augustus Pius'a gönderilmişti.”

Satır 5: *Paneguri* tarzında bir okuyuş şüpheden âridir. Buna göre Reinach'ın tahmin tekliflerinin ilki teyyüd ediyor demektir. Veturius üç defa bir *panegyris*'in tes'idi ile mükellef *duumvir* olmuştur. Bundan sonra *curatori annon(ae)* olması da pek iyi bir surette vâzihdir; bu sebepten, *annuo sacerdoti* tahmini suya düşmektedir.

Satır 10-11: *Maximumque (dominum or)bis imp. Caesar*, Reinach tarafından tasavvur edilmiş olup, Reinach —daha geç bir tarihe kadar Lâtin epigrafisinde bu tarzda olan bir ünvan serisinin görülmemesine rağmen,— *optimum maximumque* ünvanlarının *imperatorum*

dan başka bir substantivus'a muhtaç olduğunu söylemektedir. Bu ise bedihî bir keyfiyet olarak gözükmektedir; mamafih hiçbir şeyin eksik olmadığı yüzde yüz muhakkaktır. *Imperator*'un iki mânada kullanılmış olması karışıklığının fevkalâde hayret çekici olmasına rağmen, *bis imp*'in müteammim olan *imp*. II yerine geldiği anlaşıl-maktadır.

Sat. 14: Reinach buna dair şöyle demektedir: "Que faire du monstrum COPDY avec son impossible Y?" ve buna *auxilium lapidis expectandum*'u da ilâve etmektedir. Yukarıda izah edildiği vechile, taşın bu kısmını görmüş değilim, bununla beraber ilk kopyenin doğru olduğu görülmektedir (Bk. Res. 8).⁸ Bu hususta yeni hiçbir fikir serdedecek değilim: *auxilium aliorum lapidum expectandum*.

Makaleme ek olarak, Stud. Pont. III deki birkaç metinle ilgili bazı mütalâalar ileri süreceğim. Bu tekliflerimi sadece münteşir metinlere göre yapmaktayım; bahis konusu olan taşları görmedim.

a) *Stud. Pont. 7b* (Amisos). Bu yazıtı şöyle okumaktayım:

οὐνομα Θρέπτος | ἐμοί, [ν]ούσων | δ' οὐκ ἄλλ{α}ος ἀμίνω[ν] | ἱητήρ
τέχνης πολλοὶ μάρτυρες | ἔσιν ἐμῆς· χαίρετε.

Nâşirlerin birinci satırın sonundaki kelimeyi 'Αμι(σ)ῶ şeklinde okuyuşları hemen hemen hiç doğru değildir, zira bu şehir adındaki *iota* harfi kısadır.⁹

b) *Stud. Pont. 41*: Taşta ΗΙΟCΠΟΥΛΑΧΕΡ mevcut olduğundan hiç şüphesiz ilk kelime (Αἴλ)ιος olmaktan ziyade "Ηιος şeklinde okunmalıdır.

c) *Stud. Pont. 44a*, satır 5-9:

Θεόδωρος Οὐα-
λερία Γλαύκη
τῆ γλυκυτάτη
8 <μνή>μης χάριν ἀνέ-
στησα

⁸ Üçüncü harfin R olup kuyruğunun taşın kırık olduğu yerde kaybolduğu hemen hemen muhtemeldir.

⁹ Hiç olmazsa manzum bir yazıtta bu harfin kısalığını farketmiş durumda-
yım ki bu misali burada elime alamıyacağım.

Satır 8 de taşın üzerindeki metnin tamam olması ihtimali gayri mümkün değildir. Muahhar çağlara ait yazıtlarda *μνήμης* kelimesi sık sık muhtelif şekillerle tahrif edilmiştir; *μῆς* için krş. *MAMA I 208 ve*] Calder'in notu s. 113. Fakat bir satırın kazaen hazfedilmiş olması burada daha muhtemel gözükmemektedir, meselâ *τῆ γλυκυτάτη <μου συμβίω μνή>μης χάριν.*¹⁰

d) *Stud. Pont.* 53

Μοῖρά μ' ἀναν-
καίη παῦσεν
βιότοιό · μ[ητ]ρῖ (?)
Μνησι - - -

Kanaatımca sat. 3-4 hiç şüphesiz βιότοιό μ[ε]ρίμνης olarak okunmalıdır.

¹⁰ *MAMA I 357* de aynı şeyin vuku bulduğunu zannetmekteyim, orada kanaatimce şöyle bir okuyuş olmalıdır: *Αὐρήλιος | Ἀνίκητος | υειδς Εὐγε|νίου κέ* 'Ερε|<νίας μνή>|μης χάρις. Herennia şahıs adı **kısaltması** hemen hemen hiç muhtemel gözükmemektedir.

